

4. Харитонova О.І., Харитонов Є.О. ІТ-право: теорія та практика. Одеса Фенікс, 2019. - 472 с
5. О. Харитонova. Актуальні проблеми штучного інтелекту в праві інтелектуальної власності // Проблеми та судження - 125 с
6. Закон України «Про авторське право і суміжні права». Режим доступу: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text> (дата звернення: 14.11.2025)

DOI 10.70286/EOSS-17.11.2025.005

ЗАХИСТ ПРАВ ПОЗИВАЧІВ В АДМІНІСТРАТИВНИХ СПОРАХ ЩОДО УПРАВЛІННЯ ІНФРАСТРУКТУРОЮ НАСЕЛЕНОГО ПУНКТУ

Сусак Марина

PhD, асистентка

Кафедра адміністративного права та процесу

Навчально-науковий інститут права

Нагуляк Катерина

здобувачка вищої освіти бакалаврського рівня

Київський національний університет

імені Тараса Шевченка, Україна

Інфраструктура населеного пункту є системою об'єктів, мереж і споруд, сукупність засобів, які забезпечують життєдіяльність мешканців, відвідувачів населеного пункту – від транспорту і комунальних послуг до благоустрою, безпеки, будівництва та землекористування. Рішення органів місцевого самоврядування у цій сфері здатні суттєво впливати на умови життя населення (відвідувачів) населеного пункту, а тому потребують підвищеного контролю, законності та прозорості таких рішень. Особливо в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення інфраструктури населеного пункту значення ефективних механізмів захисту прав приватних осіб щодо управління інфраструктурою населеного пункту суттєво зростає. Одним із таких механізмів контролю виступає захист прав позивачів в адміністративних спорах, що гарантує мешканцям (відвідувачам) населеного пункту у разі порушення їх прав та свобод можливість звернутися за захистом до адміністративного суду.

Правові засади захисту прав позивачів щодо управління інфраструктурою населеного пункту ґрунтується на конституційних приписах, норм адміністративного процесуального законодавства та положень спеціального законодавства (Законів України «Про благоустрій населених пунктів» [1], «Про регулювання містобудівної діяльності» [2], «Про житлово-комунальні послуги»

[3] та інші), що визначають правові рамки здійснення управлінських повноважень і встановлюють вимоги щодо прозорості, обґрунтованості та відповідності рішень органів місцевого самоврядування інтересам населення (відвідувачів) населеного пункту.

Захист прав у сфері інфраструктури є конституційним правом особи та належить до гарантій забезпечення захисту прав та свобод особи. Це право прямо закріплено ст. 55 Конституції України, яка встановлює, що кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб [4].

Право на звернення за захистом до адміністративного суду та способи захисту порушених прав особи передбачено і адміністративним процесуальним законодавством. Статтею 5 Кодексу адміністративного судочинства України (далі - КАС України). Зокрема, кожна особа має право в порядку, встановленому КАС України, звернутися до адміністративного суду, якщо вважає, що рішенням, дією чи бездіяльністю суб'єкта владних повноважень порушені її права, свободи або законні інтереси, і просити про їх захист. Адміністративний суд може: визнати рішення чи дію протиправними та скасувати їх; зобов'язати адміністративний орган вчинити певні дії або утриматись від них; визнати протиправною бездіяльність адміністративного органу; відшкодувати шкоду, завдану незаконним рішенням адміністративного органу [5]. Таким чином, адміністративний суд забезпечує не лише встановлення факту порушення, а й реальне відновлення порушених прав позивачів. Позивачами в таких справах здебільшого є фізичні та юридичні особи (приватні особи), чиї права або інтереси були порушені.

Юрисдикція адміністративних судів визначена у ст. 19 КАС України поширюється на справи у публічно-правових спорах коли рішення (нормативно-правові акти чи індивідуальні акти), дії або бездіяльність суб'єкта владних повноважень впливають на права особи. Саме тому визначальним є встановлення статусу суб'єкта владних повноважень, який прийняв рішення. Якщо рішення прийняте органом місцевого самоврядування при здійсненні своїх власних управлінських повноважень або в межах делегованих повноважень у сферах містобудування, благоустрою, транспорту, землекористування тощо, такий спір має публічно-правову природу та підлягає розгляду за правилами адміністративного судочинства.

Вбачаємо за необхідне виділити найбільш типові категорії адміністративних спорів щодо управління інфраструктурою населеного пункту:

1. Оскарження нормативно-правових актів чи індивідуальних актів органів місцевого самоврядування. Наприклад, рішень щодо схем теплопостачання, планів зонування території, транспортних маршрутів.

2. Спори щодо бездіяльності органів влади. Невиконання обов'язку щодо ремонту дороги, неналежне забезпечення освітлення, відсутність реагування на звернення громадян тощо.

3. Спори про дозвільні та містобудівні процедури. Відмова у видачі містобудівних умов та обмежень, технічних умов, дозвільних документів, погоджень щодо інженерних мереж та інші.

4. Спори у сфері благоустрою. Наприклад, незаконне встановлення малих архітектурних форм, порушення правил благоустрою, демонтаж споруд.

5. Житлово-комунальні спори. Зокрема, щодо неправомірного встановлення тарифів, відключення послуг, непрозорість рішень органів виконавчої влади.

Важливим інструментом забезпечення прав приватних осіб до моменту звернення до адміністративного суду є досудові механізми захисту прав позивачів щодо управління інфраструктурою населеного пункту, зокрема ті, що передбачені Законом України «Про адміністративну процедуру». Зазначений закон запроваджує єдині стандарти роботи адміністративних органів та визначає принципи прозорості, пропорційності, участі особи та обов'язку суб'єкта владних повноважень надавати мотивоване рішення. Закон гарантує право заінтересованої особи бути вислуханою, подавати зауваження та пропозиції до проекту управлінського рішення та вимагати його перегляду. Завдяки цьому значна частина конфліктних ситуацій, зокрема у сфері розвитку інфраструктури населених пунктів, може бути врегульована на етапі підготовки рішення без необхідності судового спору. Якщо ж адміністративний орган порушує адміністративну процедуру або ухвалює рішення без належного обґрунтування, таке рішення може бути предметом судового оскарження в адміністративному суді.

Ще одним важливим інструментом захисту прав позивача у спорах щодо управління інфраструктурою населеного пункту є забезпечення позову, яке дає можливість тимчасово заборонити проведення будівельних робіт, призупинити експлуатацію об'єктів та зупинити дію оскаржуваного рішення адміністративного органу до ухвалення судового рішення по суті. Такий захід дозволяє запобігти незворотним наслідкам, що можуть настати ще до завершення розгляду справи. У науковій літературі зазначається, що при поданні позову щодо оскарження рішення про встановлення (зміну) меж населеного пункту можливе застосування засобів забезпечення позову у вигляді зупинення його дії, оскільки без такого заходу сам судовий розгляд втрачає сенс [6, С.63]. Це особливо актуально у випадках, коли йдеться про будівництво чи реконструкцію інфраструктурних об'єктів: якщо, наприклад, на спірній ділянці вже зведено споруду або знищено зелені насадження, повернути територію до попереднього стану буде неможливо, навіть у разі задоволення позову. Саме тому своєчасне звернення із заявою про забезпечення позову є значущим для ефективного судового захисту.

Завершальним інструментом захисту прав позивачів щодо управління інфраструктурою населеного пункту є відшкодування шкоди, завданої незаконним рішенням чи діями адміністративного органу. Це право закріплене ст. 56 Конституції України і спрямоване на відновлення матеріальних та

моральних інтересів позивача, завданої неправомірними діями публічної адміністрації. Таким чином, захист прав позивача включає не лише припинення протиправний дій адміністративного органу, а й реальне поновлення його становища та гарантує реальну можливість повернення до стану, який існував до порушення.

Таким чином, адміністративне судочинство дає позивачам реальний механізм відновлення порушених прав, зокрема через можливість оскарження неправомірних рішень, дій чи бездіяльності адміністративних органів, а також застосування заходів забезпечення позову, що запобігають завданню непоправної шкоди та недопущенню незворотніх наслідків. Захист прав позивачів у адміністративних спорах щодо управління інфраструктурою населеного пункту є комплексним правовим механізмом, який поєднує конституційні гарантії, процесуальні можливості та практичні заходи забезпечення ефективності судового рішення. Оскільки рішення у сфері інфраструктури мають прямий вплив на якість життя населення, ефективний судовий контроль сприяє дотриманню вимог законодавства, підтримання публічного інтересу та забезпечує справедливий баланс між інтересами адміністративних органів та правами приватних осіб.

Список використаних джерел

1. Про благоустрій населених пунктів: Закон України від 6 вересня 2005 р. № 2807-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-15#Text>
2. Про регулювання містобудівної діяльності: Закон України від 17 лютого 2011 р. № 3038-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text>
3. Про житлово-комунальні послуги: Закон України від 9 листопада 2017 р. № 2189-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2189-19#Text>
4. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
5. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 6 липня 2005 р. № 2747-IV. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>
6. Потапенко С.А. Особливості вирішення земельних спорів щодо розмежування територій населених пунктів. *Juris Europensis Scientia*, (2). 2023. С.59-67 URL: http://jes.nuoua.od.ua/archive/2_2023/11.pdf